

מדוע משה בוכה?

Category: במדבר, פנחס

מהי הדרך הנכונה ויעילה לבדוק את עצמנו אם נהגנו נכון?

אנשים אוהבים לבכות. אמנם לא כולם, אבל אנשים רבים מרגישים פורקן ונחמה אחרי בכי. יש בכי של שמחה ושל אושר כמו אדם שמשיא את בתו, שלאחר כל ההכנות וההתרגשות הוא עומד מתחת לחופה ודמעות של אושר בעיניו. יש בכי של עצב כאשר אדם מאבד לא עלינו את יקיריו וכיוצ"ב.

גם בתורה אנו מוצאים סוגים שונים של בכי: כאשר יוסף ואחיו נפגשו והמשפחה התאחדה [1] יוסף בכה. כך גם כאשר נפגש יוסף עם אביו; יעקב נפגש עם רחל ובכה; ויש גם בכי של עצב כמו לאחר פטירת אהרן הכהן שנאמר "ויבכו אותו כל בית ישראל", וכך גם לאחר פטירת משה רבינו.

השבוע אנו קוראים בתורה את הסיפור של פנחס. הסיפור מתחיל בעצם בסוף פרשת בלק: "וישב ישראל בשיטים ויחל העם לזנות את בנות מואב" ואז "ויצמד ישראל לבעל פעור" [2] הם עבדו את העבודה זרה של פעור.

מספרת התורה "והנה איש מבני ישראל בא ויקרב את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל והמה בוכים". משה רבינו בוכה! הפעם היחידה שאנו מוצאים בתורה שמשה רבינו בכה הייתה כאשר בת פרעה פתחה את התיבה "ותראהו" [3] והנה נער בוכה, ומאז לא מצינו בכתובים שמשה רבינו בכה! ודווקא כאן "המה בוכים". מה הביא את משה רבינו לבכי?!

וכפי שרש"י מדגיש "בעגל עמד משה כנגד ששים ריבוא" [4] וכאן רפו ידיו". משה רבינו כבר ראה ועבר את הכל; הוא נלחם עם פרעה, קרע את היס, נלחם עם עמלק, כל המהומה עם המרגלים, מחלוקת קרח ועדתו, ומה לא? [5] ובטראומה הגדולה ביותר [6] בחטא העגל, הוא העמיד את כולם במקום עם רדתו מן ההר. ודווקא עכשיו, ל"ט שנה אחרי זה אנחנו מוצאים ש"רפו ידיו" והוא בוכה!

וגם אם יש כמה מישראל שיוצאים עם בנות מואב, ונכון, שכמה מעם ישראל עבדו עבודה זרה [7] נו, שיקום ויעשה סדר! לכן צריך לבכות? אדרבה, מצפים מהמנהיג שיקום וישליט סדר בעדתו ולא שיבכה?!

אומר הרבי (בלקו"ש לפ' פנחס ח"ג עמ' 97) שרש"י נותן לנו את התשובה לשאלה זו. רש"י אומר שזמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון הקריב את כזבי בת צור לפני משה לעיני כל ישראל, ושאל אותו "משה זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך?". זמרי שאל את משה רבינו מותר לי להתחתן איתה או לא? הוא לא נתן אפילו למשה את האפשרות להשיב לו, ומיד המשיך ושאל: "אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך" [8] למה לך מותר ולנו אסור?

באותו רגע הוא עשה את משה רבינו "נוגע בדבר", ואז משה לא יכול היה לענות דבר.

ודאי שלמשה רבינו הייתה תשובה מן המוכן להקנטתו של זמרי. הוא יכול היה להשיב לו שהוא נישא לצפורה עוד לפני מתן תורה, ואילו כעת מדובר כבר 40 שנה אחרי מתן תורה, ובנוסף לזה הוא גייר אותה וכו'. אבל לא כל כך משנה מה משה ישיב, זה הרי לא נשמע טוב משום שהוא מגן על עצמו והוא כביכול אינו נאמן שהרי "אדם קרוב אצל עצמו", כאשר מדובר במניעים אישיים של אדם הוא לא אובייקטיבי, וכל מה שהוא יענה ויצטדק ² לא יתקבל. כולם יטענו שהוא מנסה להצדיק ולטהר את עצמו. לפיכך משה רבינו פרץ בבכי, זה לא היה בכי של שמחה ואפילו לא בכי של עצב, זה היה בכי של חוסר אונים.

זהירות מופלגת מחשש שוחד

סיפור דומה אנו מוצאים בהמשך הפרשה: מסופר שם על חלוקת הארץ לפי שבטים ולפי משפחות, ואז באות בנות צלפחד למשה רבינו וטוענות "אבינו מת במדבר .. ובנים לו היו לו למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחוזה".

הבנים ירשו את האבות וקיבלו חלק בארץ. לצלפחד לא היו בנים אלא בנות. באו הן וטענו כלפי משה תן לנו את החלק בארץ ישראל ששייך לאבינו, והתורה מספרת "ויקרב משה את משפטן לפני ה'".

משה לא פסק להן הלכה בעצמו, אלא שאל את הקב"ה. לכאורה מדובר בשאלה פשוטה ביותר, מה היא ההלכה במקרה דנן כאשר אין בנים, מי יורש את המת? האם זהו דבר שמשה רבינו היה צריך לשאול את הקב"ה? לא יתכן שעד המקרה של בנות צלפחד משה רבינו לא העלה בדעתו את השאלה הזאת. כלום במשך 40 שנה במדבר לא התעוררה השאלה הזאת מעולם? וכי לכולם היו בנים?

מבאר הרבי (בשיחת ליל ג' דחגה"ס ³ התוועדויות תשמ"ז ח"א ע' 209), שכאשר בנות צלפחד באו למשה רבינו עם טענתן הן אמרו "אבינו מת במדבר" ואז הן הוסיפו: "והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קורח כי בחטאו מת". הן למעשה אמרו למשה שאביהן לא היה מעדת קורח שהלכו נגדך וחלקו עליך, אלא שמת מסיבה אחרת ולא מפני שנמנה על שונאיך. משה רבינו הרגיש אפוא שבנות צלפחד נותנות לו "שוחד דברים" והנה הוא כבר "נוגע בדבר", ולפיכך לא רצה לדון בשאלה הזאת והפנה אותה אל ה'!

אומר הרבי: הגע בעצמך, משה רבינו שמי לנו גדול כמותו, והסיפור של קורח התרחש לפני 39 שנים, ומה בסך הכול הן אמרו לו, שאביהם לא נמנה על עדת קורח, ובכל זאת משה רבינו הרגיש שהוא נוגע בדבר והוא כבר לא אובייקטיבי ונמנע מלדון בשאלה זו!

כלפי מה הדברים אמורים? כשהגמרא (סנהדרין ט, ב) מביאה את הכלל "אדם קרוב אצל עצמו"

היא מיד מוסיפה "ואין אדם משים עצמו רשע". כאשר אנחנו אומרים שאדם הוא קרוב אצל עצמו והוא לא אובייקטיבי ולפיכך הוא לא יכול לשפוט בדבר זה, זה נכון גם בקשר לאדם עצמו.

ההלכה אומרת שאם אדם בא לבית דין ומודה שהוא הרג את פלוני ולכן הוא מתחייב מיתה, בית הדין לא מאמין לו ולא יכול לדון אותו עפ"י הודאת עצמו. בחוקי המדינה מאמינים לו הוא נשפט והולך לכלא, אבל לפי ההלכה אין אנו מאמינים לו. משום שהוא לא אובייקטיבי ולא ניתן לדעת מהם הסיבות האמיתיות שהוא מאשים את עצמו, אולי הוא שרוי בדיכאון, ובלשון הרמב"ם (סנהדרין פ' יח בסופו) "שמא מן העמלין מרי נפש הוא המחכים למות שתוקעין החרבות בבטנם ומשליכין עצמם מעל הגגות שמא כך זה יבא ויאמר דבר שלא עשה כדי שיהרג".

ביקורת עצמית? תשאל אחרים

מה זה אומר לנו? פעמים רבות אנשים נוטים להאשים את עצמם. הם מאשימים את עצמם בזה שהילדים לא הצליחו בחיים, "אילו רק הייתי עושה כך וכך הם היו יותר מוצלחים", לפעמים הם מאשימים את עצמם בחולי מסוים רח"ל, "אילו רק הייתי דואג יותר להורים שלי אז הם עוד היו איתנו היום"?

אנשים סוחבים בקרבם חבילות של רגשות אשמה ומאשימים את עצמם בכל הצרות שבעולם, שהרי אם רק הם היו מתנהגים קצת אחרת? הכל היה נראה אחרת לגמרי?

באה התורה ואומרת "אדם קרוב אצל עצמו" ולכן "אין אדם משים עצמו רשע". אתה לא אובייקטיבי ולכן אתה לא יכול לשפוט את עצמך. להיפך, אתה צריך לשמוע מה אנשים מסביבך אומרים.

הם אובייקטיביים יותר והם יודעים שההתנהגות שלך היתה כמו שצריך ובכל מקרה לא יכולת לשנות הרבה. ולכן, במקום להאשים את עצמך ולהסתובב עם רגשות אשמה לכל החיים, מוטב שתתחיל להבין שהכל נעשה בהשגחה פרטית וכך הוא רצון ה'.